

Lunds universitet
Sociologiska institutionen
Delkursen Uppsatsskrivning
SOC 464

Att leva som långtidssjukskriven i ett utanförskap
En studie som belyser sex långtidssjukskrivna kvinnors identitet

Kurs: Soc. 464
Författare: Marie-Louise Kvalevaag
Inlämningsdag: vårterminen. 2006
Handledare: Carl-Göran Heidegren

Författare: Marie-Louise Kvalevaag

Titel: Att leva som långtidssjukskriven i ett utanförskap

Soc. 464, 61-80p

Handledare: Carl-Göran Heidegren

Sociologiska institutionen vårterminen 2006

Lunds universitet

ABSTRACT

Det är viktigt att lyfta fram hur individen påverkas av en långtidssjukskrivning eftersom individen inte enbart brottas med sin sjukdomsbild. Individen måste ständigt försvara sig då hon bemötts som en fuskare eller ifrågasätts av samhället. Individen måste även finna en ny identitet då den tidigare arbetsidentiteten har försvunnit. Samhällsdebatten har skildrat långtidssjukskrivna som bidragsfuskare, som enbart sjukskriver sig för att få sjukpenning. Detta skapar en attityd gentemot långtidssjukskrivna som ohederliga och tärande på samhället. Utgångspunkten i studien var att undersöka hur de sex långtidssjukskrivna kvinnorna upplever sin situation som långtidssjukskrivna. Studiens syfte är att belysa på vilket sätt individen upplever sin situation, vad sjukskrivningen innebär för identiteten, samt om de upplever att långtidssjukskrivningen innebär ett visst utanförskap från samhället. Studien har använt sig utav en kvalitativ undersökning och en hermeneutisk forskningsprocess. Det som har betytt mest för intervjupersonerna under långtidssjukskrivningen har varit stödet ifrån vännerna och familjen. Detta har hjälpt dem att orka ta sig igenom sjukskrivningen. Intervjupersonerna ansåg att det har varit för stor fokusering på sjukskrivningen, då de enbart blev identifierade utifrån den ifrån omgivningen. Detta medförde att intervjupersonerna började ifrågasätta sig själva som arbetsförmögna. Intervjupersonerna har alla någon gång blivit bemötta som bidragsfuskare ifrån samhället, vilket de själva tror på beror på den uppmärksammade massmediala debatten. Intervjupersonerna ansåg att de befann sig i ett utanförskap ifrån samhället, i och med långtidssjukskrivningen. Intervjupersonerna försökte finna en balans med att vara avvikande men att ändå bli accepterade av samhället.

Nyckelord: kvinnor, långtidssjukskrivningar, identitet, bemötande, utanförskap

FÖRORD

Tack,

Jag vill rikta ett stort tack till mina intervjupersoner för ert deltagande i studien.

Tack vare Er har studien fått ett levande material där varje individs skildring är unik.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	s.1
1.1 Intresset till studien	s.1
1.2 Syfte	s. 2
1.3 Frågeställning	s.2
1.4 Avgränsningar	s.2
2. BAKGRUND.....	s.3
2.1 Forskningsläge	s.3
3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	s.6
3.1 Valet av de teoretiska utgångspunkterna.....	s.6
3.2 Charles H Cooley: Spegeljaget	s.6
3.3 George Herbert Mead: Den generaliserade andre	s.7
3.4 Zygmunt Bauman: Identitet i den globaliserade världen	s.7
3.5 Ervin Goffman: Stigmatisering	s. 8
4. METOD.....	s.9
4.1 Val av metod	s.9
4.2 Hermeneutisk forskningsprocess	s.9
4.3 Förförståelse	s.9
4.4 Utformning av intervjufrågorna	s.10
4.5 Urval.....	s.10
4.7 Forskningsprocessen	s.10
4.8 Intervjusituationen.....	s.10
4.9 Bearbetning av materialet.....	s.11
5. REDOVISNING OCH ANALYS AV DET EMPIRISKA MATERIALET	s.12
5.1 Inledning.....	s.12
5.2 Tematisering.....	s.12
5.3 Beskrivning av intervjupersonerna.....	s.12
5.4 Bemötande.....	s.14
5.5 Identitet.....	s.19

5.6 Utanförskap	s.21
6. SLUTDISKUSSION.....	s.23
7. KÄLLFÖRTECKNING	s.26
8. BILAGOR.....	s.28

1. INLEDNING

1.1 Intresset till studien

Intresset till studien väcktes utifrån samhällsdebatten om långtidssjukskrivningarna, som har ökat drastiskt. Intresset uppstod även utifrån de erfarenheter som närstående har delat med sig över sin situation som långtidssjukskrivna. Samhällsdebatten har skildrat långtidssjukskrivna som bidragsfuskare, som enbart sjukskriver sig för att få sjukpenning. Detta skapar en attityd gentemot långtidssjukskrivna som ohederliga och tärande på samhället. Sedermera kan detta i sin tur medföra att långtidssjukskrivna upplever att de befinner sig i ett utanförskap, då samhället ser dem som en belastning. Min förförståelse var att långtidssjukskrivna är ansatta som fuskare och att det till största delen var kvinnor som var långtidssjukskrivna.

I ”Dagens Nyheter debatt” publicerades 6/12 2005 en debattartikel som belyser att en drastiskt sämre arbetsmiljö drabbar kvinnorna hårdast. Debattartikeln bygger på en ny LO rapport med 40 000 respondenter där det framkom att kvinnor är konsekvent missgynnade utav sämre villkor på arbetet. Debattartikeln är skriven av Ulla Lindqvist, LO: s andre vice ordförande, Ylva Thörn, förbundsordförande i kommunal, och Stefan Löfven, förbundsordförande i metall. Rapporten visar att sex av tio kvinnor inom industrin går till arbetet med värk varje vecka och att färre än 32 procent inom offentlig sektor kan ta kortare pauser. Vid mätningen år 2004 var det 38 procent som hade ont i axlar eller armar, och år 2005 ökade siffran till 46 procent. Förklaringen till varför kvinnors försämrade arbetslivsvillkor har ökat är att många arbetsgivare inte har förbättrat eller förändrat de arbetsmoment som ger upphov till skadliga arbetsställningar. En annan förklaring som nämns i rapporten är att antalet tillsvidareanställda arbetare inom den offentliga sektorn minskar varje år (www.dn.se).

I ”Dagens Nyheter”, publicerades den 14/6 2002 en artikel, skriven av Sara Björkqvist. I artikeln framkommer det att en av anledningarna till att kvinnor drabbas av långtidssjukskrivningar beror på att många kvinnor fortfarande dubbelarbetar. Kvinnor utför största delen av hushållsarbetet hemma i förhållande till vad män gör (www.dn.se). I denna uppsats har jag valt att undersöka hur sex kvinnor upplever sin situation som långtidssjukskrivna. Utifrån min frågeställning har jag valt att belysa hur intervjupersonernas identitet påverkas utav att vara långtidssjukskrivna.

1.2 Syfte

Utgångspunkten i studien var att undersöka hur de sex långtidssjukskrivna kvinnorna upplever sin situation som långtidssjukskrivna, och hur de förhåller sig till den bild av långtidssjukskrivna som de bemöter från samhället. Studiens syfte är att belysa på vilket sätt individen upplever sin situation, vad sjukskrivningen innebär för identiteten, samt om de upplever att långtidssjukskrivningen innebär ett visst utanförskap från samhället.

1.3 Frågeställning

Den frågeställning som valdes till studien var:

- På vilket sätt påverkas individens identitet utav en långtidssjukskrivning som innebär ett visst utanförskap ifrån samhället och arbetsmarknaden?

1.4 Avgränsning

Studien avgränsades av att enbart kvinnor valdes ut som intervjupersoner, då flertalet av de långtidssjukskrivna är kvinnor. En annan anledning till varför enbart kvinnor valdes till studien var att förmedla hur långtidssjukskrivna kvinnor upplever sin situation på en arbetsmarknad och i ett samhällsklimat som ibland missgynnar kvinnor. Studien kommer inte att lägga fokus på vilken hjälp intervjupersonerna erhållit från samhällsinstanserna eller om de får den hjälp de är berättigade till, utan istället undersöka hur bemötandet har påverkat dem. Studien beskriver inte vilken syn beslutsfattarna har på den långtidssjukskrivne eller varför de anser att långtidssjukskrivningarna har ökat.

2. BAKGRUND

2.1 Forskningsläge

Det har forskats mycket inom ämnet ohälsa och utbrändhet samt vilka åtgärder man kan vidta för att förebygga ohälsa inom arbetslivet.

Sociologen och författaren Richard Sennett belyser i sin bok, *När karaktären krackelerar*, skillnaderna mellan det nya och gamla arbetslivet. Sennett är kritisk till den ”nya ekonomin”, där han i sin bok försöker ta reda på vad som händer med individen i systemet.

Det gamla arbetslivet innebar en negativ underordning men även fasta och långsiktiga relationer. Detta skapade en större trygghet där individens egna engagemang i sitt arbete spelade en viktig roll. I det nya arbetslivet förekommer istället risker, flexibilitet, nätverk och kortsiktiga anställningar. Detta leder till en kortsiktig tidshorisont där förtroende och engagemang långsamt försvinner.

Sennett anser (1999) att det nya arbetslivet medför stress och osäkerhet, där individens personliga integritet och tillit till andra människor försvagas. Brist på anställningstrygghet innebär osäkerhet för den anställde. Till slut påverkas ens karaktär av ”den nya ekonomin”, då identiteten krackelerar, och då det inte längre finns riktlinjer för hur man ska leva sitt liv. Karaktären i ”den nya ekonomin” ska vara flexibel och anpassningsbar där man ständigt ska förändra sig utifrån nya behov från arbetsmarknaden. Sennett anser att det kan gynna ens karaktär om man är flexibel men att det samtidigt kan skapa en osäkerhet kring sig själv och framtiden. Osäkerheten förstärks av att man inte längre kan identifiera sig med sitt arbete. Då arbetet inte är meningsfullt finner individen andra fokuseringar i livet.

När interaktionen med chefen ersätts av en dator är det svårt för den anställde att känna uppmuntran och veta när denne gjort ett bra arbete. Vidare menar Sennett att flexibiliteten leder till ökade ojämlikheter i samhället, där ett fåtal når framgång men de flesta åsidosätts. Istället måste individen kortsiktigt våga utmana ”den nya ekonomin”, för att kunna återskapa tilliten och tryggheten i sitt arbetsliv. En identitetsproblematik skapas enligt Sennett, när man tvingas vara alla till lags och inte har något mer av sig själv kvar. Ens karaktär krackelerar, och man blir då bara en bricka i ett spel (ibid.).

Antoinette Hetzler, professor i sociologi, Daniel Melén och Daniel Bjerstedt, forskare i sociologi på Lunds universitet, har skrivit boken: *Sjuk-Sverige. Försäkringskassan, rehabilitering och utslagningen från arbetsmarknaden, 2005*. Forskarna belyser i boken individer som lider av dubbel ohälsa. De har drabbats av svåra sjukdomstillstånd och är

samtidigt fångade i långa sjukskrivningar. Chanserna att återgå till ett arbete beskrivs som minimala. I boken diskuteras det att arbetsgivare använder anställda som en "slit och slängvara" och att förklaringarna till långtidssjukskrivningarna är många. Man försöker även komma åt problemen med de långtidssjukskrivna. En attitydförändring har skett hos allmänheten rörande långtidssjukskrivningar. Attityden mot personer som är långtidssjukskrivna är att de fuskar. Forskarna anser att denna typ av anklagelser riktar en misstänksamhet mot individen, som då anses utnyttja systemet. Allmänheten kan ha fått denna negativa inställning till långtidssjukskrivna av att massmedia till största del endast lyft fram de fall där fusk förekommit, vilket medfört en bild av att alla är fuskare. Forskarna har studerat utvecklingen under en tio års period där de beskriver hur förändringen av välfärdssystemet och socialförsäkringssystemet har skapat negativa effekter för individen, samhället och näringslivet. I boken framgår det att kvinnor under 2001-2002 utgjorde 60,5 procent av alla långtidssjukskrivna, och att kvinnor i regel långtidssjukskrivs i yngre ålder än vad männen gör. I genomsnitt var medelåldern för en långtidssjukskrivning under 90-talet 42,4 år för kvinnor och 45,5 år för män. På senare år är medelåldern 44,7 år för en kvinna och 46,5 år för en man (Sjuk-Sverige, 2005).

Tidigare uppsatser i ämnet som skrivits på sociologiska institutionen vid Lunds Universitet är: en studie av Anita Hedegård "Varför återvänder man till arbetslivet?" (2005). Studien belyser före detta "utbrända" socialarbetare som har återvänt till arbetslivet. Studien behandlar frågan om varför man återvänder till arbetslivet och vilka faktorer som bidrar till att man kan återvända till sitt arbete. I studien framkom det att det var många faktorer som bidrog till att man återvände. Främsta faktorerna var att man lärde känna sig själv och sina behov och att man hade ett stöd från arbetsgivaren och kollegor. Även att man fick en chans att bli medveten om sitt liv och lärde sig hantera sitt liv på ett sundare sätt, att man bytte arbetsuppgifter, att man återhämtade sig och fick vila, bidrog till att man kunde återvända.

Studien "Utbrändhet: ett mentalt slitage" (2002) är skriven av Ingalill Ahrens. Studien undersöker hur fenomenet utbrändhet kan relateras till samhällets och arbetslivets förändringar, samt hur förändringarna i sin tur påverkar den enskilde individen. Slutsatsen i studien är att utbrändhet uppstår i samspelet mellan dåliga arbetssituationer och organisationer samt genom den ångest människan åsamkas genom samhällets snabba förändringar och en individualistisk livsstil.

En annan studie som belyser ämnet ohälsa är en studie skriven på pedagogiska institutionen vid Lunds Universitet är: "Utbrändhet och sjukskrivning: Tolkning av sjukskrivarens förståelse" skriven av Karin Hartelius (2005). Studien behandlar frågan vad beslutsfattande

parter i sjukskrivningsarbetet har för uppfattning om den utbrändhetsrelaterade sjukfrånvaron. Studien visade på att respondenternas, "sjukskrivarens" uppfattning om begreppet "utbrändhet", hade betydelse för deras förklaring var utbrändhet härstammar från.

Denna studie kommer till skillnad från de andra studierna, att belysa långtidssjukskrivningen utifrån individens perspektiv. Studien kommer att undersöka på vilket sätt identiteten påverkas av en långtidssjukskrivning. Då en långtidssjukskrivning kan medföra att man upplever sig ha förlorat en del av sin identitet, har studien närmast anknytning till Sennetts diskussion om *karaktären som krackelerar*. Studien kommer att belysa individens förhållande till samhället utifrån det bemötande som den långtidssjukskrivne får från omgivningen.

3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

3.1 Valet av de teoretiska utgångspunkterna

Teorierna valdes utifrån frågeställningen och empirins karaktär.

Cooleys resonemang om *spegeljaget* kopplas främst i studien samman med tematiseringen ”bemötande”. Intervjupersonerna har förmedlat, i intervjuerna, att de har blivit bemötta av omgivningen enbart utifrån deras sjukdomsbild. Detta medför att bemötandet speglar tillbaka en bild av intervjupersonerna som avvikande och sjuka, som de identifierar sig med. Meads resonemang om *den generaliserade andre* kopplas även det främst samman med tematiseringen ”bemötande”. Meads resonemang hänger samman med Cooley, där de båda belyser hur individen påverkas utav de attityder samt värderingar som omgivningen besitter, samt hur individen identifierar sig med dem. Baumans resonemang om *identitet i den globaliserade världen* kopplas främst samman med tematiseringen ”identitet”. Intervjupersonerna har i intervjuerna förmedlat en känsla av övergivenhet från samhället. Detta medför ett ifrågasättande av individens identitet. Goffmans resonemang om *stigmatisering* kopplas främst samman med ”utanförskap”, eftersom intervjupersonerna förmedlade en känsla av ett utanförskap från gemenskapen i samhället. Intervjupersonerna beskriver ett utanförskap, där de blir bemötta annorlunda enbart med hänsyn till långtidssjukskrivningen. Omgivningen tar även avstånd från dem, då de inte vet hur de ska bemöta dem som sjuka, vilket förstärker utanförskapet. De teoretiska resonemangen hänger samman med hur de belyser hur en individ påverkas av det bemötande som omgivningen ger, och hur individen identifierar sig med det bemötandet. Bemötandet kan leda till att långtidssjukskrivna avviker från normen i samhället samt på så sätt hamnar sig i ett utanförskap.

3.2 Charles H Cooley: Spegeljaget

Sociologen Charles Cooley anser att människan formar en bild av sig själv utifrån sin upplevelse och tolkningar av hur andra ser på en. Vidare anser Cooley att självbilden omfattar kunskapen och informationen vi har om oss själva, om våra unika yttre attribut som exempelvis ansiktet och kroppshållningen. Även personliga erfarenheter och upplevelser utgör aspekter av självbilden. Slutligen inrymmer kunskapen om oss själva inte bara våra särartade egenskaper, utan även kollektiva identifikationer såsom etnicitet, kultur, kön, klass, yrke och religion. På så sätt anser Cooley att, utifrån det bemötande och den respons vi får

från andra, skapar vi en bild av oss själva, något som Cooley beskriver som *spegeljaget* (Cooley, 1981).

3.3 George Herbert Mead: Den generaliserade andre

Mead har i sin teori om jaget vidareutvecklat ett resonemang liknande Cooleys om *spegeljaget*, som Mead benämner som *den generaliserade andre*. Mead kallar det organiserade samhälle eller den sociala grupp som ger individen hans jags enhet för *den generaliserade andre*. Den generaliserade andres attityd är hela samhällets eller en organiserad grupperings attityd. Mead anser att *den generaliserade andres* roll är de reaktioner hos en grupp, ett kollektiv eller ett storsamhälle så som normer, värderingar och attityder. Spelet är den sociala interaktion som sker mellan deltagarna (individerna). Spelet (samhället) har alla olika reaktioner, värderingar och attityder, där vi som människor intar andras attityder och gör dem till våra egna (Mead, 1995).

3.4 Zygmunt Bauman: Identitet i den globaliserade världen

Bauman anser (2002) att idén om *individualisering* betyder att individen frigörs från den tillskrivna, nedärvda och medfödda bestämningen av hennes sociala karaktärer. *Individualisering* består, kort sagt, i att förvandla den mänskliga identiteten från något givet, till en uppgift. Där man ger aktörerna ansvaret för att utföra uppgiften och för konsekvenserna av sitt utförande. Vidare anser Bauman att det "identitetsproblem" som ansätter män och kvinnor sedan den moderna tidens ankomst har ändrat form och innehåll. Det brukade vara ett problem som "pilgrimer" ställdes inför och försökte lösa. Ett problem om "hur man ska komma dit". Förr var man fastlåst i sociala positioner som exempelvis i en arbetarklass där man visste vad som förväntades utav en och vilka möjliga ramar som fanns. I dagens samhälle är det "vagabonderna", det vill säga människor utan fast adress och identitetshandlingar, som istället brottas med frågorna: "Vart kan jag gå?" och "Vart kommer den väg jag valt att föra mig?" I dagens samhälle, menar Bauman, vet man varken vad man vill eller vart den väg man valt kommer att föra en. Dessutom anser Bauman att uppgiften inte längre är att uppbåda tillräckligt med styrka och beslutsamhet för att fortsätta, genom prövningar och misstag, segrar och nederlag, framåt längs den inslagna vägen. Uppgiften är istället att ta den minst riskfyllda avtagsvägen vid närmaste korsning. Ändra riktning innan vägen blir ofarbar eller innan vägsystemet görs om, helst innan det eftertraktade målet flyttas någon annanstans eller har förlorat sin forna lyskraft. Det dilemma som plågar män och kvinnor vid detta sekelskifte är med andra ord inte hur de ska uppnå sina identiteter eller hur andra människor ska erkänna dem, utan vilken identitet de ska välja.

Individen ska även hålla sig skärpt och vara vaksam ifall den tidigare valda identiteten plockas bort ifrån marknaden eller förlorar sin dragningskraft så ett annat val kan göras.

3.5 Ervin Goffman: Stigmatisering

Enligt sociologen, Ervin Goffman (1972), är stigma att avvika, tillhöra en minoritet och/eller vara annorlunda. Ett stigma beskrivs av Goffman som ett kroppsligt eller socialt handikapp, vilket medför att en eller flera personer hålls utanför gemenskapen.

Stigma är ett socialt fenomen och det är omgivningen som avgör vem som är ”normal”, beroende på vilken social miljö man befinner sig i. Vi blir konstruerade av vår omgivning.

De i samhället som tillskriver en viss grupp ett stigma vidtar diskriminerande åtgärder, då de ofta på ett oavsiktligt sätt behandlar dem annorlunda på grund av deras sociala skillnader. I de sociala situationer där vi märker eller vet att en deltagande person har ett stigma är risken stor att vi tillgriper kategoriseringar som inte stämmer. Det blir besvärande både för oss och för den stigmatiserade. Människor med ett liknande stigma tenderar att dras till varandra och ge stöd och vägledning till den likställde. Däremot finns det stigma som är lätta att dölja och som spelar en väldigt liten roll i individens relation till främlingar och tillfälliga bekanta (ibid.).

4. METOD

I metodkapitlet har studien främst använt sig av referenser ifrån Katarina Sjöberg, (1999) och Jarl Backman, (1998).

4.1 Val av metod

När datainsamling till en studie görs sker en avvägning mellan kvaliteten på forskningen, kostnaden och hastigheten. En kvalitativ metod kostar inte mycket att genomföra i pengar, men den är tidskrävande eftersom intervjusituationen kräver tid till reflexion. I studien hade sekundära data kunnat användas som empiriskt underlag, men valdes bort med tanke på att studien istället skulle komma att präglas av intervjupersonernas upplevelser och reflexioner. Empirin som samlats in är av den sorten att sekundära data, inte hade gett den djupgående förståelse som syftet och problemformuleringen kräver. Syftet med kvalitativ metod är att man kommer intervjupersonen nära och materialet blir levande.

4.2 Hermeneutisk forskningsprocess

I forskningen har utgångspunkten varit hermeneutisk forskningsprocess, där man som forskare har ett ansvar för bilden av verkligheten som förmedlas genom studien. Tolkningarna man som forskare presenterar har stor betydelse för att besvara frågeställningen på bästa möjliga sätt. Hermeneutik innebär att man fokuserar sig på förståelsen för forskningsprocessen där den egentliga metoden är forskarens tolkning av det insamlade materialet. Man söker inga direkta svar eller sanningar, utan man strävar efter att uppnå en förståelse för de företeelser som man funnit i sitt insamlade material. Det är även viktigt att man som forskare redovisar forskningsprocessen i sin studie, så att läsaren får en inblick och förståelse för det insamlade materialet.

4.3 Förförståelse

Föreställningen var att långtidssjukskrivna är ansatta som fuskare i samhällsdebatten samt att åtstramningen från Försäkringskassan har blivit hårdare. Dessutom var det till största delen kvinnor inom kvinnodominerade yrken som var långtidssjukskrivna. Denna förförståelse kan grunda sig på att författaren till studien själv är kvinna, vilket kan medföra att kvinnors utsatta situation uppmärksammas i större utsträckning än mäns.

4.4 Utformningen av intervjufrågorna

I studien användes semistrukturerade intervjuer. Vid semistrukturerade intervjuer finns en rad färdiga frågor som skall ställas till intervjupersonen, men de kan ske i vilken ordning som helst. Detta för att intervjupersonen ska kunna förmedla sina tankar och värderingar fritt till forskaren, och för att få fram det unika samt att få fram ett levande material. Utformningen av intervjufrågorna baserades även utifrån den förförståelse som skapats från den litteratur som lästs inför studien.

4.5 Urval

Författaren hade en viss kännedom om intervjupersoner som skulle passa in i studiens syfte. De krav som ställdes på urvalet var att de skulle bestå utav fyra till sex personer, alla kvinnor och de skulle vara långtidssjukskrivna. Utifrån författarens egna urval framkom det tre intervjupersoner vilket anses vara ett för litet underlag. Detta medförde att författaren använde sig utav snöbollsprincipen. Principen innebär att intervjupersonerna eller bekanta till forskaren tipsar om personer som de vet uppfyller forskarens urvalskriterier samt studiens syfte. Utifrån detta växer urvalet vilket kan liknas med en snöboll som växer från en liten till en större boll. Utifrån denna princip framkom ytterligare tre intervjupersoner och studien kom slutligen att innefatta sex långtidssjukskrivna kvinnor.

4.6 Forskningsprocessen

Forskningsprocessen inleddes genom att kontakt togs med de sex intervjupersonerna. Förfrågan om att få intervju dem till studien blev positivt bemött ifrån alla. Vid telefonkontakt med intervjupersonerna bestämdes träff med fem av dem för intervju. Den sjätte intervjupersonen intervjuades via telefon på grund av geografiskt avstånd mellan intervjuare och intervjuperson.

4.7 Intervjusituationen

Innan samtliga intervjuer genomfördes presenterades studiens syfte, vilken roll som forskare författaren av studien har samt på vilket sätt empirin skulle behandlas. I anslutning till intervjun informerades intervjupersonerna om deras anonymitet och att ingen utomstående kommer att ta del av informationen där den enskildes identitet kan avslöjas. Därför används fiktiva namn i sammanställningen av empirin. Intervjuerna genomfördes på en avslappnad och trygg plats, vilket gjorde att intervjupersonerna kunde känna sig säkra i sin roll och öppna upp sig under intervjun. Till varje intervju avsattes god tid så att intervjupersonerna inte skulle

känna sig stressade vid intervjutillfället. Vid intervjun av personerna användes bandspelare till fyra av intervjuerna och vid resterande två användes minnesanteckningar. Intervjuerna tog mellan 40 och 70 minuter att genomföra.

4.8 Bearbetning av materialet

I forskarrollen bearbetar man det insamlade materialet genom att utelämna sina egna personliga åsikter, fördomar och teorier för att inte påverka eller manipulera materialet. Samtliga intervjuer sammanställdes på datorn för att kunna utläsa betydelsefulla citat ur studien, och för att få en tydligare överblick av den bild samt erfarenhet som intervjupersonerna förmedlar. Intervjuerna sammanställdes för en bearbetning, tolkning och analys av materialet. Empirin ordnades i följande teman: ”beskrivning av intervjupersonerna”, ”bemötande”, ”identitet” och ”utanförskap”. Tematiseringen valdes med utgångspunkt ifrån frågeställningen, de teoretiska utgångspunkterna och det insamlade materialets karaktär.

5. REDOVISNING OCH ANALYS AV DET EMPIRISKA MATERIALET

5.1 Inledning

För att skydda intervjupersonernas integritet har författaren av studien valt att ge intervjupersonerna fiktiva namn för att göra en identifikation av dem mycket svår, nästintill omöjlig. I detta kapitel kommer studien att presentera redovisningen och analysen av det empiriska materialet under olika teman.

5.2 Tematisering

Tematiseringen ”beskrivning av intervjupersonerna” behandlar frågor så som bakgrund, utbildning, arbete och sjukskrivningsbilden.

Tematiseringen ”bemötande” behandlar frågor som ”Hur upplever intervjupersonerna att de blir bemötta utav omgivningen?”, ”Hur upplever intervjupersonerna att de blir bemötta utav samhället?” och ”Har intervjupersonerna upplevt sig bli bemötta som fuskare?”.

Tematiseringen ”identitet” behandlar frågor som ”Hur har långtidssjukskrivningen påverkat intervjupersonerna?” och ”Hur ser intervjupersonerna på framtiden?”.

Tematiseringen ”utanförskap” behandlar frågan ”Upplever intervjupersonerna att de är delaktiga i samhället?”

5.3 Beskrivning av intervjupersoner

- Ann är 44 år gammal och har högskoleutbildning. Hon har varit långtidssjukskriven i fem månader för utbrändhet. Hon har inte varit långtidssjukskriven tidigare. Ann kände inte av besvären innan sjukskrivningen utan de kom direkt. Innan sjukskrivningen var hon anställd och efter sjukskrivningen väntar arbetslöshet. Ann var anställd inom privat sektor där hon arbetade inom försäljning Hon är ansluten till fackförbundet handels.
- Kerstin är 50 år gammal och har gymnasieutbildning. Hon har varit långtidssjukskriven i åtta månader för en hjärt- och kärlsjukdom. Kerstin har inte varit långtidssjukskriven tidigare. Hon kände inte av besvären innan. Innan sjukskrivningen var hon anställd och efter sjukskrivningen vill hon försöka komma tillbaka till sitt

arbete men på en annan avdelning. Kerstin är anställd inom offentlig sektor där hon arbetar med hälso- och sjukvårdsarbete. Hon är ansluten till fackförbundet Kommunal.

- Gunilla är 43 år gammal och har gymnasieutbildning. Hon har varit långtidssjukskriven i fyra månader för muskulo – skeletala besvär. Gunilla har varit långtidssjukskriven tidigare för liknande besvär i olika perioder. Hon har känt av besvären tidigare och gått rätt så länge med dem innan hon sjukskrev sig. Innan sjukskrivningen var hon anställd och efter sjukskrivningen ska hon försöka komma tillbaka till sitt arbete. Gunilla är anställd inom offentlig sektor där hon arbetar med hälso – och sjukvårdsarbete. Hon är inte fackligt ansluten.
- Helena är 28 år gammal och har gymnasieutbildning. Hon har varit långtidssjukskriven i ett år för eksem och allergi. Helena har varit långtidssjukskriven tidigare i perioder för liknande besvär. Hon har gått länge med sina besvär innan sjukskrivningen då besvären kommer och går. Innan sjukskrivningen var hon anställd men sa upp sig från sin tjänst. Arbetslöshet väntar efter sjukskrivningen. Helena arbetade inom privat sektor med hälso- och sjukvårdsarbete. Hon är ansluten till fackförbundet Kommunal.
- Paula är 42 år gammal och har högskoleutbildning. Hon har varit långtidssjukskriven i fem år för utbrändhet. Paula har inte varit långtidssjukskriven tidigare. Hon gick ungefär i två till tre månader med besvären innan hon sjukskrev sig. Innan sjukskrivningen var hon anställd men efter sjukskrivningen väntar arbetslöshet då hon blev uppsagd från sin tjänst. Paula arbetade inom offentlig sektor med hälso- och sjukvårdsarbete. Hon är ansluten till Vårdförbundet.
- Eva är 50 år gammal och har gymnasieutbildning. Hon har varit långtidssjukskriven i tre och halvt år för muskulo – skeletala besvär. Eva har inte varit långtidssjukskriven tidigare. Eva gick ungefär ett år med sina besvär innan hon sjukskrevs sig. Innan sjukskrivningen var hon anställd men sa upp sig från sin tjänst då hon varit sjukskriven i tre år. Eva arbetade inom offentlig sektor med hälso- och sjukvårdsarbete. Hon är ansluten till fackförbundet Kommunal.

5.4 Bemötande

Hur upplever intervjupersonerna att de blir bemötta utav omgivningen?

Med ”omgivningen” menas intervjupersonernas familj, vänner och arbetskamrater.

Intervjupersonerna ansåg att bemötandet ifrån vänner och familj har varit det som betytt mest för dem under sjukskrivningsperioden. Intervjupersonen Ann beskrev detta på följande sätt:

”Mina vänner och min familj har betytt mycket för mig under långtidssjukskrivningen. Eftersom det är så många som redan tittar snett på en när man är långtidssjukskriven är det skönt att känna deras stöd.”

Ann ansåg att hennes närmsta har betytt mycket för henne och gett henne det stöd som hon behöver för att orka ta sig igenom långtidssjukskrivningen. Cooley (1981) anser i sin teori om *spegeljaget* att människan formar en bild av sig själv utifrån sina upplevelser av hur andra uppfattar dem. Ann förmedlade i citatet att hon har upplevt att det är många som tittar snett på henne, men att hon inte tog det till sig eftersom hon kände stödet ifrån sin familj och sina vänner. Intervjupersonerna berättade under intervjuerna att bemötandet ifrån arbetskamraterna både hade varit positivt och negativt. De flesta av intervjupersonerna ansåg att arbetskamraterna borde ha hört av sig mer under långtidssjukskrivningen. Istället hörde arbetskamraterna enbart av sig för att undra när intervjupersonerna kom tillbaka till arbetet. Intervjupersonen, Gunilla, beskrev först bemötandet ifrån arbetskamraterna som okej, men att det förändrades desto längre hon var långtidssjukskriven. Gunilla beskriver detta i följande citat:

”Jag anser att bemötandet först var okej från arbetskamraterna, men efter ett tag trycker de på och undrar när man kommer tillbaka. Arbetslaget drabbas på grund av de vikarier som sätts in i stället för mig, då de är nya och rutinerna påverkas negativt. En del arbetskamrater är förstående och andra inte eftersom samspelet i arbetslaget påverkas negativt.”

Mead (1995) anser i sin teori om *den generaliserade andre* att den generaliserade andres attityd är hela samhället eller en organiserad grupps attityd. Utifrån Gunillas beskrivning om bemötandet ifrån arbetskamraterna kan man enligt Mead likna arbetskamraterna vid en organiserad grupp. Denna grupps värderingar och attityder är negativa gentemot Gunilla

eftersom hon är borta ifrån arbetet. Den ursprungliga förstående attityd som arbetskamraterna hade blev mer och mer irriterad desto längre hon var sjukskriven. Arbetskamraterna upplevde situationen som besvärande vilket de påpekade för Gunilla, och pressade henne till att komma tillbaka. Gunilla tog till slut parti för arbetskamraterna eftersom de blev lidande då nya och oerfarna vikarier sattes in. Detta resonemang kan komma att medföra att hon till slut ger vika åt arbetskamraternas påtryckningar och går tillbaka till sitt arbete trots att hon fortfarande inte mår bra.

Intervjupersonen, Helena, ansåg att det hade varit för mycket fokusering ifrån omgivningen på hennes sjukdom. Helena beskriver detta i följande citat:

”Det har ibland varit för mycket fokusering på besvären och min sjukdom. Jag har nästan blivit bemött utifrån den och identifierad med den när någon har pratat om mig eller försökt beskriva mig.”

Helenas citat kopplas i studien samman med Goffmans teori (1972) om *stigmatisering*. Utifrån Helenas citat kan man utläsa att hennes omgivning har sett hennes sjukdom som ett stigma som hon har och som de använt för att beskriva henne. Helenas omgivning fastställer egenskaper på henne som de sedan använder för att identifiera henne. Helenas besvär har varit synliga vilket för omgivningen har medfört att de har bemött och beskrivit henne enbart utifrån dem. Följden av detta bemötande blir att Helena stigmatiseras av sin omgivning utifrån besvären eftersom hon avviker ifrån ”normen” och hamnar på så sätt i ett utanförskap.

Hur upplever intervjupersonerna att de blir bemöta utav samhället?

Med ”samhället” menas de samhällsinstanser, myndigheter och arbetsgivare som intervjupersonerna har varit i kontakt med. Intervjupersonerna hade olika upplevelser över hur de hade blivit bemöta av samhället. Samhällsinstanserna som intervjupersonerna främst har varit i kontakt med var: Försäkringskassan, Previa, sjukvården och arbetsgivaren. Intervjupersonerna ansåg att sjukvården har haft det mest positiva och professionella bemötandet av dem alla. Däremot har bemötandet ifrån Försäkringskassan och arbetsgivaren varit sämst. Intervjupersonen Gunilla berättade att hennes upplevelser av Försäkringskassan har varit negativa, eftersom hon upplevde bemötandet som om hon fick ursäkta sig för att hon var sjuk och behövde hjälp. Gunilla beskrev bemötandet med Försäkringskassan i följande ordalag:

”Jag har varit i kontakt med Försäkringskassan och jag anser att deras bemötande var att man nästan fick be om ursäkt för att man var sjuk. De ville lägga över ansvaret på mig för min återgång i arbetet där de pushade på och försökte pumpa en på information som de inte kunde utläsa ur mitt läkarintyg.”

Gunilla ansåg även att hennes arbetsgivare har bemött henne negativt under långtidssjukskrivningen. Gunilla menade att hon känt sig illa behandlad av sin arbetsgivare då denne varken lyssnat eller haft förståelse för hennes situation. Detta har medfört att Gunilla har börjat ifrågasätta sig själv och sin förmåga som arbetsam.

”Kontakten med arbetsgivaren har varit klumpig, och opersonlig då mina problem inte sitter i huvudet. Man börjar till slut tvivla på sin egen förmåga. Arbetsgivaren har dikterat regler över vad som gäller och att de enbart ser till organisationens behov var attityden att om du är borta ersätter vi dig bara med en vikarie.”

Intervjupersonerna har alla stött på negativa bemötanden under sjukskrivningsperioden ifrån omgivningen, vilket har påverkat dem till att börja ifrågasätta sina egna arbetsförmågor. Enligt Mead (1995) är det omgivningens reaktioner och värderingar som individen intar vid interaktion med andra. På så sätt tar individen över värderingarna och gör dem till sina egna. Intervjupersonen Kerstin beskrev i följande citat att hon anser att bemötandet ifrån hennes arbetsgivare har varit ifrågasättande:

”Jag anser att bemötandet har varit ifrågasättande, då de ger en känsla av förståelse men ändå inte. De förstår inte kärnproblematiken, då jag upplever situationen från arbetsgivaren som hotfull med sanktioner samt att jag känner mig påpassad och jagad. Arbetsgivaren har attityden att gör du inte som vi säger kan du lika gärna hoppa av tåget redan nu.”

Av de sex intervjupersonerna är det fyra av dem som har varit i kontakt med Previa. Gunilla och Ann har inte varit i kontakt med Previa men de har fått en remiss dit. Gunilla ansåg att Previa skulle ha varit inkopplade ifrån början så hon redan då kunde ha fått den hjälp som hon behövde. Gunilla menade att det har tagit alldeles för lång tid med att få en remiss till

Previa då hon har gått hemma och väntat på att något ska hända. Eva är den av intervjupersonerna som har gått hos Previa längst, och hon beskrev bemötandet i följande citat:

”Då jag blev sjukskriven fick arbetsgivaren ordna fram ett nytt arbete till mig inom det jag arbetat med tidigare men ändå ett arbete som var anpassat till de muskulo-skeletala besvär som jag har problem med. Efter ett tag på det nya arbetet fick jag panik och kände mig deprimerad, då jag blev klarare med att jag inte borde vara där utan gå vidare med något helt annat. Jag pratade med min arbetsgivare och fick information om en beteendevetare på Previa som fick mig att tänka om. Genom beteendevetaren på Previa fick jag stöttning och fick träffa andra i liknande situation. Jag anser att bemötandet från Previa var positivt men att det samtidigt var besvärligt att träffa andra med liknande besvär då man lätt hamnar i en ond cirkel med bara en massa elände och inga nya friska tag.”

Evas berättade i intervjun att Previa hjälper långtidssjukskrivna att komma i kontakt med andra i samma situation, där de kan delge sina erfarenheter med varandra. Eva ansåg att detta å ena sidan medfört att individerna blivit starkare tillsammans och att de orkade ta sig igenom sina respektive sjukskrivningsperioder, å andra sidan att individerna hamnat i en ond cirkel där sjukskrivningen blev det enda som de identifierade sig med. Cooley (1981) anser att utifrån det bemötande och den respons vi får ifrån andra skapar vi en bild av oss själva. Detta beskrevs i Evas citat där hon ansåg att bemötandet från Previagrupperna påverkade henne negativt. Detta var besvärligt för henne eftersom hon ständigt blev påmind av långtidssjukskrivningen.

Har intervjupersonerna upplevt sig bli bemötta som fuskare?

Intervjupersonerna ansåg att de har blivit ifrågasatta som långtidssjukskrivna både av samhället och av omgivningen. Detta trodde intervjupersonerna berodde på att de långtidssjukskrivna har målats upp i massmedia som bidragsfuskare.

Intervjupersonen Helena beskriver detta på följande sätt:

”Det har blivit en jakt på långtidssjukskrivna, då Försäkringskassan har blivit tuffare, och då massmedia målar upp en bild av alla sjukskrivna som fuskare.”

Intervjupersonen Kerstin ansåg att det är svårare att bli långtidssjukskriven idag än vad det var förr, eftersom det idag finns en misstro gentemot långtidssjukskrivna. Hon beskrev det i följande citat:

”Man måste nästan vara döende för att få bli sjukskriven, och man ska samtidigt ha väldigt starka bevis. Det finns en underförstådd misstro emot långtidssjukskrivna då de frågar om man verkligen är sjuk. Man börjar så småningom ifrågasätta sig själv då man blir bemött illa från olika håll. Om det visar sig att man verkligen är sjuk så är det inte deras fel utan mitt eget.”

Kerstin berättade att den misstro som hon bemött som långtidssjukskriven medfört att hon börjat ifrågasätta sig själv. Detta kan enligt Mead (1995) bero på att hon intog omgivningens attityder till sig själv. Detta sker i den sociala interaktionen med andra, där individen ständigt blir påverkad av *den generaliserande andres* värderingar, eftersom man vill passa in med omgivningen. Att Kerstin blev påverkad av *den generaliserades andres* attityd medförde även att hon började ifrågasätta sig själv som långtidssjukskriven. Intervjupersonen Eva har precis som Kerstin blivit bemött med misstrohet där hon upplevde det som om hon behövde starka bevis för att bevisa att hon var sjuk.

”Av min arbetsgivare har jag ständigt blivit misstrodd som en fuskare och nästan blivit bemött som en latmask och arbetsvägrare trots att jag har tydliga läkarutlåtanden och röntgenbilder.”

Trots att intervjupersonerna har läkarutlåtande och röntgenbilder för att bevisa för arbetsgivaren och Försäkringskassan att de är sjuka, bemöts de ändå som fuskare. Detta kan till viss del bero på att massmedia förmedlar en bild av långtidssjukskrivna som semesterfirare. Den allmänna uppfattningen om sjukskrivningar är att om man är sjuk ska man vara hemma och må dåligt. Dessutom brukar man kunna se på någon om den är sjuk. En del av intervjupersonerna lider av besvär som inte är synliga vilket omgivningen har svårt för att uppfatta och se dem som sjuka. Evas muskulo - skeletala besvär syns endast på röntgenbilder, men om Eva istället hade brutit benet hade omgivningen uppfattat detta positivare eftersom hennes gips hade varit synligt.

5.5 Identitet

Hur har långtidssjukskrivningen påverkat intervjupersonerna?

Intervjupersonen Paula ansåg att bemötandet ifrån Försäkringskassan påverkade henne negativt. Hon var inte beredd på att hon inte skulle få tillräckligt med hjälp utan istället lämnades hon ensam med ansvaret över sin situation. Paula belyser detta i följande citat:

”Man fick själv kämpa för något skulle hända. Man fick själv kolla upp vilken hjälp man hade rätt till. Jag tycker inte att det är proffsigt, då de inte kan sätta sig in i individens situation. De samarbetar inte med andra myndigheter och de är cyniska i sina bedömningar då det enbart är prestige från deras sida. Jag har dålig erfarenhet av Försäkringskassan.”

Intervjupersonerna ansåg att vara sjukskriven inte enbart kan ses som att individen själv bär ett ansvar över sin situation, eftersom man inte kan hjälpa att man har drabbats av en sjukdom. Bauman (2002) anser i sitt resonemang om *identitet i den globaliserade världen* att människor idag lämnas ensamma med ansvaret över sin egen situation och därmed även konsekvenserna av sitt handlande. Detta leder enligt Bauman till att individen får ett identitetsproblem eftersom man inte längre vet vilken väg man ska välja eller hur man ska nå sitt mål. Individerna går vilse när de tvingas välja väg. Bauman anser att det var lättare att välja förr, då det fanns tydligare ramar över vilka valmöjligheter som fanns. Paula kände sig övergiven och vilsen eftersom hon lämnas ensam med ansvaret över sin situation samt att det inte finns någon som kunde vägleda henne.

Intervjupersonen Kerstin beskrev i sitt citat hur långtidssjukskrivningen har påverkat henne:

”Jag utsätter mig inte för ohälsa en gång till, då man inte vill gå ut i arbetslösheten när man är 50 år gammal. Jag stannar hellre kvar på mitt arbete tills det en dag säger stopp. Låt det istället ta den tid som det tar att komma tillbaka och inte pusha på. Varje människa är individuell, och det tar olika lång tid för varje individ att komma tillbaka. Låt varje människa vara individuell, annars hamnar man hela tiden tillbaka till ruta ett.”

Kerstin ansåg att hon inte ville utsätta sig för ohälsa en gång till, vilket långtidssjukskrivningen medförde för henne. Istället ville hon hellre stanna kvar på sitt arbete tills kroppen börjar säga ifrån. Sennett (1999), anser att man inte längre har något av sig själv kvar och ens karaktär börjar krackelera när man måste vara alla till lags och stanna kvar på ett arbete, trots att man egentligen borde vara sjukskriven. Kerstin blev påverkad av omgivningen till den grad att hon till slut gav upp en del av sina egna värderingar för att hon inte ville utsätta sig för ohälsa en gång till. Sennett anser att man då inte längre är en egen individ utan istället en bricka i ett spel.

Hur ser intervjupersonerna på framtiden?

Intervjupersonerna var oroade över både sin och sina barns framtid främst gällande dagens ohälsa och vilka jobbmöjligheter som finns för dem. De sex intervjupersonerna berättade att de känner sig övergivna av samhället, och att de har en misstro till samhällets skyddsnät. Intervjupersonerna trodde att samhället skulle ta hand om dem när de blev sjuka och hjälpa dem komma tillbaka till ett arbete, men istället möttes de av ett samhälle där de fick klara sig på egen hand. Intervjupersonen Paula var oroad över utvecklingen i samhället och vad framtiden kommer att utvisa. Hon oroade sig även för sina barns framtid och vilka arbeten som ska finnas för dem när de går ut skolan. Paula beskrev detta i följande citat:

”Jag blir mörkrädd då företagen flyttar utomlands och vad blir kvar då 60 procent av befolkningen går utanför arbetsmarkanden. Vem ska jobba? Nej jag blir skraj när jag tänker på framtiden. Vad ska ungdomarna göra? Man tänker att de måste klara sig i denna hårda värld. Det är samhället som styr idag då spiralen går fortare nedåt och allt handlar om pengar.”

Bauman (2002) anser att man förr visste vilka alternativ man hade att välja mellan, eftersom man ofta följde i sina föräldrars fotspår. I dagens samhälle vet man däremot inte vart den väg man har valt kommer att föra en eftersom framtidens utsikter är ovissa. Sennett (1999) anser att arbetslivet förr innebar fasta och långsiktiga relationer där arbetet var en trygghet för individen. Paulas oro kan förklaras utifrån Sennetts resonemang om ”den nya ekonomin”, att kortvariga lösningar medför en otrygghet för individen. Den första frågan man ofta frågar en ny bekantskap är ”vad jobbar du med”? Men om man inte har ett arbete blir denna fråga ångestfylld, eftersom man har tappat en del av sin identitet och då man inte längre kan identifiera sig med ett arbete (ibid).

Intervjupersonen Kerstin ansåg att förtidspensionering inte är bra eftersom människan förlorar en del utav sin identitet. Kerstin beskriver detta på följande sätt:

”Jag anser att förtidspensionering inte är bra för människan då man förlorar en del utav sin identitet. Den sociala identiteten förändras då navet i samhället är ett arbete.”

Kerstin ansåg att identiteten hänger samman med ett arbete och om man blir av med sitt arbete försvinner även en del utav identiteten. Vidare anser Sennett (ibid) att om man inte längre kan identifiera sig med sitt arbete måste man finna andra sätt att fylla tomrummet efter ett arbete.

5.6 Utanförskap

Upplever intervjupersonerna att de är delaktiga i samhället?

Intervjupersonerna ansåg att de befann sig i ett utanförskap som de inte självmant valt, utan istället blivit påtvingade av samhället. Utanförskapet innebar främst ett utanförskap ifrån arbetsmarknaden men även ifrån all social samvaro som tillhör ett arbete. Intervjupersonen Gunilla ansåg att hon befinner sig i ett utanförskap ifrån arbetsmarknaden då det är svårt att återvända ifrån en långtidssjukskrivning.

”Jag anser att samhället tar avstånd från dig som sjukskriven då man lätt hamnar utanför allt och man har svårt för att komma tillbaka efter en långtidssjukskrivning. Samhället har övergett en helt enkelt”.

Den övergivenhet som Gunilla upplevde av samhället kan enligt Goffman (1972) tolkas som en form av stigmatisering. Stigma är enligt Goffman ett socialt fenomen där omgivningen avgör vem som är ”normal” och vem som ”avviker”. Intervjupersonerna berättade att de i samband med långtidssjukskrivningen snabbt kom utanför gemenskapen med arbetskamraterna. Enligt intervjupersonerna berodde detta främst på att arbetskamraterna inte visste hur mycket eller hur lite de skulle höra av sig då de inte ville störa dem. Normen bestäms av omgivningen i den sociala miljö som man befinner sig i, och att den som avviker ifrån normen blir utanför gemenskapen. Intervjupersonen Evas ansåg att hon upplevde det

besvärande att prata med de tidigare arbetskamraterna eftersom hon inte kunde bete sig som vanligt med dem.

”När jag träffar de som jag arbetade med tidigare på stan har jag lust att gå åt andra hållet då jag inte vet vad jag ska svara när de frågar hur det är. Jag vill inte heller beklaga mig till dem över min situation. När de börjar prata om hur det är på jobbet känns det som om deras liv går framåt och jag har hamnat utanför.”

Enligt Goffman (ibid) kan man tolka Evas citat som att hon försöker acceptera att hon avviker ifrån den tidigare vardagen med arbetskamraterna. Samtidigt försöker hon ändå passa in i normaliteten, då hon inte vill beklaga sig över sin situation till arbetskamraterna. Detta medför att Eva kände sig besvärad av att träffa de tidigare arbetskamraterna, då hon påmindes om att hon avvek men ändå samtidigt kände att hon så gärna ville passa in. Detta kan även medföra att Eva känner sig kluven över sin identitet där hon inte vet om hon ska försöka acceptera att hon avviker eller göra allt för att passa in.

Intervjupersonen Paula upplevde sig särbehandlad av omgivningen på grund utav långtidssjukskrivningen. Paula beskrev detta i följande citat:

”Jag vill försöka komma tillbaka till ett arbete men inte bemötas av en massa pjoskiga kommentarer och särbehandla mig, som hur är det med dig?”

Goffman anser (ibid) att i de sociala situationer där omgivningen märker eller vet om att en deltagande person har ett stigma är risken stor att man tillgriper kategoriseringar som inte stämmer, vilket blir besvärande för den långtidssjukskrivne. Då omgivningen inte känner sig bekväm i bemötandet med Paula som långtidssjukskriven, bemöter omgivningen henne med kommentarer som de anser visar på förståelse och empati. Paula uppfattade istället kommentarerna som ”pjoskiga” och nedlåtande eftersom de skiljer sig ifrån dem som hon fick innan hon blev sjuk. Att Paula bemötts med ”pjoskiga kommentarer” ifrån omgivningen kan bero på att omgivningen inte känner sig bekväma med hur de skall bemöta henne som sjukskriven. Kommentarerna blir ”pjoskiga” eftersom omgivningen vill visa henne att de har förståelse över hennes situation. Paulas påverkas negativ av stigmatiseringen då hon enbart ville försöka komma tillbaka till en så normal tillvaro som möjligt.

6. SLUTDISKUSSION

Det som har betytt mest för intervjupersonerna under långtidssjukskrivningen har varit stödet ifrån vännerna och familjen. Detta har hjälpt dem att orka ta sig igenom sjukskrivningen. Intervjupersonerna ansåg att bemötandet ifrån sjukvården har varit det mest positiva och professionella. Detta kan bero på att sjukvården är den samhällsinstans som har mest kompetens om hur man bemöter sjuka människor, till skillnad från andra myndigheter. Intervjupersonerna ansåg att Försäkringskassan var den samhällsinstans som hade det sämsta bemötandet. Dessa upplevelser kan bero på att man inom sjukvården ser individens behov, medan på Försäkringskassan ser man individen som en i mängden. Intervjupersonerna ansåg att det negativa bemötande som de fick ifrån samhället medförde att de började ifrågasätta sig själva.

Bemötandet ifrån arbetskamraterna har både varit positivt och negativt. En del av intervjupersonerna har upplevt det besvärande att prata med sina tidigare arbetskamrater då de upplevt att de har kommit ifrån dem samt att de inte längre har någonting gemensamt. Ett arbete medför ett stort socialt umgänge eftersom individerna kommer sina arbetskamrater nära då man träffas dagligen. Vid frånvaro ifrån sitt arbete vid en långtidssjukskrivning, kommer man ifrån den sociala gemenskap, som man har med arbetskamraterna. En individs identitet påverkas av hur andra ser på en samt hur individen själv ser på sig. Samspelet med andra medför att vi fyller vår identitet med de positiva upplevelser vi får i gemenskapen med andra och att vi identifierar oss med grupptillhörigheten.

Intervjupersonerna ansåg att det har varit för stor fokusering på sjukskrivningen, då de enbart blev identifierade utifrån den ifrån omgivningen. Detta medförde att intervjupersonerna började ifrågasätta sig själva som arbetsförmögna. Intervjupersonerna började se sig själva som tärande istället för närande i samhället. Långtidssjukskrivningen har för individerna inneburit att de har blivit av med en del av sig själva, eftersom de tidigare har identifierat sig med sitt arbete. När arbetsidentiteten försvann behövde de ersätta den med något annat, vilket blev långtidssjukskrivningen. Då intervjupersonerna inte längre ser sig själva som arbetsförmögna kan detta i sin tur medföra att det blir svårare för dem att komma tillbaka till arbetet. Intervjupersonen Kerstin ansåg att hon inte ville utsätta sig för ohälsa en gång till, vilket sjukskrivningen innebar för henne. Istället stannar hon hellre kvar på sitt arbete tills kroppen säger ifrån.

Intervjupersonerna har alla någon gång blivit bemötta som bidragsfuskare ifrån samhället, vilket de själva tror beror på den uppmärksammade massmediala debatten. De ses som individer som enbart sjukskriver sig för att få pengar ifrån staten samt går hemma och har det bra. I dagens samhälle spelar balansen mellan inkomster och utgifter en viktig roll. Politiska beslut bygger på vilka besparingar eller satsningar som görs i samhället. Massmedia och den politiska oppositionen målar upp en bild av långtidssjukskrivna som tärande där alla skattebetalares pengar missbrukas. Detta kan medföra att en avundsjuka uppstår där medborgarna börjar titta snett på de långtidssjukskrivna. Problemen med ohälsa har blivit större i dagens samhälle där stressrelaterade sjukdomar och utbrändhet blir allt vanligare. Dessa sjukdomar syns inte alltid på en individ då de inte alltid yttrar sig fysiskt utan istället psykiskt. När omgivningen inte kan uppfatta individen som sjuk, för att dennes besvär inte är synliga, blir individen bemött med en misstrohet.

Intervjupersonerna berättade att de känner en oro inför sin och sina barns framtid eftersom ohälsan växer och arbetstillfällena blir färre i samhället. Denna oro medför att individerna identifierar sig ännu mer med sin långtidssjukskrivning. De upplever det svårt att komma tillbaka till en arbetsmarknad som inte har något att erbjuda dem. Intervjupersonerna ansåg att de inte fick den hjälp som de behövde ifrån samhällsinstanserna och ifrån arbetsgivaren. Istället upplevde intervjupersonerna att de lämnades ensamma med ansvaret över sin egen situation och konsekvenserna utav den. Intervjupersonerna ansåg att de trodde att samhället skulle ta hand om dem när de blev sjuka men att de på egen hand fick kämpa för att få hjälp. När individen lämnas ensam med ansvar över sin egen situation, skapas en otrygghet då valmöjligheterna är många men man inte vet vart ens val för en.

Intervjupersonerna ansåg att de befann sig i ett utanförskap ifrån samhället, i och med långtidssjukskrivningen. De har dock inte valt utanförskapet självmant utan blivit påtvingade det ifrån samhället som tar avstånd ifrån dem. Samhället stämplar de långtidssjukskrivna som avvikande och därmed befinner de sig i ett utanförskap. Intervjupersonerna ansåg att utanförskapet påverkade dem negativt eftersom samtidigt som de försökte acceptera sitt utanförskap ville de ändå göra allt för att passa in i samhället. Intervjupersonerna försökte finna en balans mellan att vara avvikande och att ändå bli accepterade av samhället.

I min studie ville jag få fram hur individens identitet påverkas av en långtidssjukskrivning eftersom de långtidssjukskrivna har blivit hårt ansatta i den massmediala och politiska debatten. Det är enligt min mening viktigt att lyfta fram hur individen påverkas av en långtidssjukskrivning eftersom individen inte enbart brottas med sin sjukdomsbild. Individen

måste ständigt försvara sig då hon bemötts som en fuskare eller ifrågasätts av samhället.
Individen måste även finna en ny identitet då den tidigare arbetsidentiteten har försvunnit.

7. KÄLLFÖRTECKNING

Backman, Jarl, 1998, *Rapporter och Uppsatser*, Studentlitteratur, Lund.

Bauman, Zygmunt, 2002, *Det individualiserade samhället*, Media print, Uddevalla.

Cooley, Charles, 1981, *Samhället och individen*, Bokförlaget Korpen, Göteborg.

Goffman, Erving, 1972, *Stigma – Den avvikandes roll och identitet*, Elanders Digitaltryck AB, Göteborg.

Hetzler, Antoinette, Melén, Daniel, Bjerstedt, Daniel, 2005, *Sjuk-Sverige. Försäkringskassan, Rehabilitering och utslagning från arbetsmarknaden*, Symposium, Stockholm/Stehag.

Mead, George, 1995, *Medvetandet jaget och samhället*, Argos, Lund.

Sennett, Richard, 1999, *När karaktären krackelerar*, Atlas, Stockholm.

Sjöberg, Katarina (red), 1999, *Mer än kalla fakta – kvalitativ forskning i praktiken*, Studentlitteratur, Lund.

Uppsatser

Ahrens, Ingalill, 2002, "Utbrändhet: ett mentalt slitage", Sociologiska institutionen, Lunds universitet.

Hartelius, Karin, 2005, "Utbrändhet och sjukskrivning: Tolkning av sjukskrivarens förståelse", Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Hedegård, Anita, 2005, "Varför återvänder man till arbetslivet?", Pedagogiska institutionen, Lunds universitet.

Internetadresser

Lindqvist, Ulla, Thörn, Ylva, Löfven, Stefan, 2005: ”Drastisk sämre arbetsmiljö drabbar kvinnorna hårdast.”

(6.12.2005) <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=572&a=498262>

Björkqvist, Sara, 2002; ”Allt fler unga kvinnor sjukskrivs”.

(14.6.2002) <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=145&a=27568>

8. BILAGOR

Intervjuguide

Ålder?

Utbildning?

Hur länge har ni varit sjukskriven?

Har ni varit sjukskriven mer än en gång?

Hur långt innan er sjukskrivning kände ni av era besvär?

Av vilken orsak är ni sjukskriven?

Inom vilken sektor arbetar ni?

Är ni fackligt ansluten? Inom vilket fackförbund?

Har ni under sjukskrivningsperioden varit i kontakt med:

Försäkringskassan? Hur var bemötandet?

Previa? Hur var bemötandet?

Sjukvården? Hur var bemötandet?

Arbetsgivaren? Hur var bemötandet?

Arbetskamraterna? Hur var bemötandet?

Har ni varit i kontakt med andra samhällsinstanser under sjukskrivningen?

Har ni någon gång blivit bemöt som en bidragsfuskare? På vilket sätt?

Vilket har varit det viktigaste stödet för er under sjukskrivningen? Varför?

Tror ni att det är mest kvinnor eller män som är sjukskrivna? Varför?

Vad anser ni om förtidspensionering?

Tror ni sjukskrivningarna kommer att öka eller minska i framtiden?

Vad anser ni om samhällsdebatten om sjukskrivningar?

Hur blir ni som sjukskriven bemött i samhället?

Hur har sjukskrivningen påverkat er?